

Añaskitu

Kimsa chunka jisq'unniyuk • N° 39 • mayo 2004

Sumaqta kawsanapaq Puquykunanchiqta waqaychana

Marcelina Saavedra
Raqysampa

papa

simara

uqa

Wawakuna apachimullankupuni

Sabina Estrada A. Uk kaq niqj Milluni Yachaywasi.
Morochata jap'iyinpi

Kay siqiykunapi warmi wawa Sabina Estrada, Milluni comunidad rikuchiwachkanchiq, chanta, paypis riqsichikuchkan. Qankunari, kikillantaq Añaskitu niqta riqsichikuychis chanta qillqariychis imachus niyta munankichiq chayta.

Tin Tin - Mizque

Tin Tin wawakunaman uk jatun napaykuy apachimullaykutaq. Jaqaypiqa, Periódico "CONOSUR Nawpaqman" chayaptin kama usqay, usqayllata wawakuna Añaskituman coririnku nin. Achhayllapitaq, chay periódico rak'ikunapi kay siqiykunata, lata Manuelman jaywarisqanku Añaskitu p'anqapi llasivanpaq. Pachi niriyku kay p'anqa rawirisqankumanta, chanta qillqarisqankumanta ima.

Juch'uy wawakunaga, manaraq qillqayta yachaqaspa kaptinku, siqiykunata apachimuwanchiq Pachi wawakunap sutinpi, paykunata niriyku.

Willarisqayki...

Wira p'uñumanta

Juan Carlos Ramos, Kala-Kalani
Yachaywasimanta. (Ayopaya)

Uk kuti, Quwi ayqichkasqa, ayqichkaspataq lluqt'aykusqa. Atuqtaq chakinmanta jap'iykusqa, Quwitaq kay jinata Atuqman nisqa:

- Ama mikhuwaychu ari. Nuqa mikhunawaykitaqa jaqaypi wira p'uñu kachkan, chayta mikhurikamuwaq. Atuqtaq, kay jinata kutichisqa:

- Maypitaq chay wira p'uñu kachkan rikuchiway
- Jaqay wasipi kachkan pusasqayki nisqa quwiqa.
- Apurata pusaway ari, nisqa Atuqqa.

Quwitaq pusaqa uk wasiman, chaypitaq runakuna machasqas puñurakuchkaskanku. Chaykamataq quwi pusaykusqa Atuqta wira p'uñu chayman

- Ñuqaraq mikhusaq nisqa Quwiqa.
- Mana, ñuqaraq mikhusaq nisqa Atuqqa. Atuqtaq mikhuyta qallarispas, umantataq wira p'uñuman chakaykuchisqa wirata mikhuchkaspa.
- Mikhuyta tukuspataq Atuqqa umanta urqhuyta munasqa, manataq urqhuyta atisqachu. Chaypitaq Atuqqa nisqa:
- Cumpa Quwi rumita jaywaway kay puñuta p'akinaypaq, nisqa Atuqqa. Quwitaq q'urpitata jaywasqa, atuqtaq chay juch'uy q'urpawan waqtasqa puñuta, q'urpataq phirikapusqa.

- Astawan jatun rumita jaywamuyay nisqa Atuqqa

- Mana atinichu, jaqay jatun rumiman apasqayki, chaypi umaykita waqtanki nisqa Quwiqa.

Quwitaq apasqa machasqa ladunman chay umasninkupitaq Atuqqa umanta takachisqa, machasqastaq nanaywan riqcharisqanku.

Atuqtaq jap'isqanku wira p'uñu umanpi chakasqa, Quwitaq asirikuspa ririkapusqa.

Comunidadniykupi

puquyniykuwan kawsakuyku

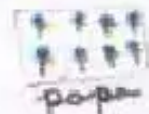
Kay jina puquykuna Kala kalani
comunidadpi puquchiq kasqanku.
Wawa Maria Isabel willariwanchiq
imata pata jallp'api ura jallp'api ima
puquchinku, chayta riqsirina.

pata jallpa

liraza

papa

isara

awina

siwara

upa

ura jallpa

maria Isabel

sulata

almirya

durashna

zanaruya

cidoylla

lamati

puquykunamasniyku

Kay aylluykupi pata jall-
papi puquchiyku papaku-
nata, upakunata. lisasaku-
nata. riwaku-nata.

Urojallpatunapi puqu-
chiyku sarakunata
zanasakunata almiriyota
kunata rurashnukunata
~~...~~ maria Isabel

Nuqapis
papa allaypi yanaparini,
manaña
mikhukapunichu...

Comunidadninchiqpi, achka puquykuna
tiyapuwanchiq, chayta jallp'akunapi tarpuspa
puquchiyku. Chaywan kawsakuyku, puquykunanchiq sumaq
alimento kanku. Chayrayku, puquykunanchiqta recursos
naturalesta ima, jawa runasqa, suwa misi jina
watiqarichkanku. Chayrayku juch'uymanta pacha sumaqta
jallp'akunanchiq waqaychana tiyan.

Mikhuykunanchikmanta

Puqchikunanchikmanta sumaq mikhuykunata wakichikullantaq, chaymantapis parlarisunman. Qankunap comunidadniykichiqpi imaynataq, imakunata mikhunkichiq, sumaq kallpachasqachu kankichis manachu. Kay siqyipi rikuchilla wanchiqtaq misk'i mikhuykunasmanta.

mikhuykunasmayke
 maria zzevel
 papamanta waykuri
 kufu papawaykuta
 ayshayuta, rumtuyuta,
 insalatayuta, kizuyuta,
 charuyuta.
 Rumatikuyta wathiya
 kunata papamanta,
 qumir jawasamanta,
 qumir alwiriyamanta,
 ngamanta, isanumanta.
 saramanta rumatikuyta

Central Regional Raqaypampa japi'ypi, qhawarikurqa wawakuna imaynata wiñachkanku kawsayninkuman jina, puqchisqanku tukuy ayllupaq muchunchu manachu.

Qhawasqaman jinaqa, sapa chunka wawamanta iskay wawalla mana sumaq kallpachasqachu, nisunmanchu mana sumaq mikhusqachu.

Pusaq wawakunataq sumaq kallpachasqa imaptinchus tukuy puqchisqankuta, ñaraq papata, sarata, triguta, jallch'anku trujaspi watantinta mikhunankupaq, ajinamanta mana mikhunamanta usunankupaq.

Pisi parlaykunapi nisunman kay puqchisqanchiq sumaq alimentoyuq. Chayrayku wawakunaga mana tulluyankuchu, mujusninchiqtapis qurita jina jallch'ana kanman, chantapis waqaychana kanman jallp'asninchiqta uywanawanchiqpaq, manataq q'ala puqchisqanchiqtaqa ranqharpanachu kanman. Qanri ima ninkitaq?. Umachakusqaykita qillqarimuy.

Takiykunaga, sapa Raymipaq kapuwanchiq

TAKIPAYAKAKU

zenti zenti
wasi maynuta
lakimuy lakisay
alquq chuyintin

pullin santini
tukuy Kukurumanta
gharata maskana
Tukuy Maqtamanta

Chaqra kawsaypiqa, wata muyuman jina raymikuna kapuwanchik. Achhaypipis, wawakuna pukllarikuyku, takiykunatapis yacharikuyku. Comunidadniyki imay raymitaq kan willariwayku ari.

ichhu wasitaqa
wayralla silbachin
giwa gharistaga
wamilla wachin

habas Kantitupi
chukuy kuchirgayki
Kasafasun nispa
Kusiy kuchirgayki

Qankunapis
toyrikunaykachiqmanta
willamwayku Apusamanta
astawan
kuschikachakusunchiq

Wawakunata Taracollo chiqanmanta, pachi niyku kay takiykuna apachimusqankumanta. Jinallataq Felix Policario Yachachiqta pay ñawpaqman tanqarispa kachkan kay umachaykunata.

Uwija michinamanta

Wawa Norma Ricaldes willarichakawanchiq imaynatachus wawqin Andrea uwija michimusqanmanta. Paykuna Taracollo comunidadmanta apachimunku qankunap riqsinariykichiqpaq. Qankuna jinallatataqchu ruwankichiq?

uwija michinamanta

andria uwijata wakatawan ima michichkan chunawi qasapi sayaspa kantichkan asu qaytura chanta michichkagtin taq chunawi puntamanta atug rikhurimuno chanta andriaga alquwan kachaykusga chanta atugga tipun chaymanta gatikanpusga wakantinta uwijantinta wasiman

Taracollo gilgag Norma Ricaldes Ramos
CORSO QUINTO grado

Vacas chiqapi iskay warmiwawakuna uwijakunanta quchaman yaku ujjakunanpaq apachkanku.

Qankunanapis apachimuwaychik, tukuy wawakuna yachanankupaq aylluykimanta, kawsayniykimanta

Qanchis

Imos Imas
kanman..

Pukllarikuna

Untuavi
comunidadmanta
k'acha Imasmarikunata
apachimusqankuuu...
Kutichina?

Imas, imas
kanman...

Sapa imasmarikunapi uk
ch'usaq muyitu kachkan.
Aswan urapi, kutichiykuna
siqisqa kachkanku, sapa
ukpis yupayniyuq. Chay
ch'usaq muyituman
yupaynin qillqarinkiman.

Uk tawa chakiyuq
q'illu ch'aska
chupayyuq
uywata mask'aspa
purinman.

Vicente Chacón

Uk lunku ghuritu
papata tingaspa
purikun

Nestor Zagarra
Iskay ñiqi

Uk tawa chakiyuq
sapa p'unchay
carqata apayqachan

Carmen
Iskay ñiqi

Tullumanta
millmaman tukun
imataq kanman

Norma

Ch'isin puñun
p'unchay purin

Vicente Chacón
Iskay ñiqi

Pachi
nina wawakuna
Untuavi comunidadmanta,
chantapis Yachachiqman Ma.
Luisa Guzmán wawakunata
tanqaysisqanmanta

